

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsrvpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

Plutarchus

Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII

Ad principem ineruditum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-351

iam sordibus & maculis refertum, neque tyrannidis tineturam dimittem, quam temporis longinquitas penetrabilem iam & indelebilem reddiderat. Oportet autem tales, dum in cursu adhuc & motu sunt vitia, bonas amplecti & disputationes.

P L U T A R C H I , A D P R I N C I P E M
ineruditum.

PLATO à Cyrenæs rogatus, vt leges ipsis scriptas relinqueret, rempublicamque constitueret, recusauit: quod diceret difficulter Cyrenæs leges posse ponи, rebus eorum ita letis: ac nihil ita esse petulans, ferox, atque imperio reluctans, atque est homo rebus, vt videtur, secundis fruens. Itaque difficile est imperantibus consilium de imperio dare. verentur enim doctrinam, vt pote in imperaturam ipsis, admittere, ne potentia iporum præstantiam ea rationibus officij subiugans minuat. Quippe ignorantisti Theopompi Spartanorum regis consilium, qui cum primus Spartæ regibus ephoros adiunxit, exprobanti uxori quid filii regnum minus quam accepist, ipse reliquerat: respondit, Tanto id maius esse relieturum, quanto firmius. nimia enim vehementia ac immoderata regni potentia remissa, simul cum inuidia periculum declinavit. Et tamen Theopompus imperio tanquam magno fluo ad alios deriuato, quantum iis dedit, tantum sibi ipse admittit. Doctrina autem philosophica in principe habitans, eiusque custos & tanquam consiliarius, potentia veluti nimis habiti corporis maiorem iusto vim detrahens, id relinquit quod est sanum. Sed plerique principum atque regum, & ob amentiam imitantur imperitos statuarios, qui putant magnos ac validos visum tri colossos, si eos admodum diuaticatis cruribus, distentisque & hiantes fingant. Sic enim & ipsi vocis grauitate, & vultus toruitate, mortuus que importunitate, & auersatione conuictus videntur maiestatem imperij praeferre: nihil omnino differentes a colossis istis statuis, quæ foris heroica aut diuina ornatae forma, intus terra, lapidibus, & plumbo sunt replete. Hoc interest, quod statuarum istarum moles rectitudinem seruat perpetuam absq; inclinatione. ineruditum autem principes ab interna sua inscitia saepenumero labefactantur

atque subvertuntur. basi enim non sitæ ad lineam & angulos rectos potestatem superstruētes excelsam, vñā vergunt. Enim uero sicut necesse est primo omnium ipsam regulam rectam & firmam esse, atque ita deinde ea quibus applicatur, ipsa quoque sui similia facere atque ad rectitudinem, perducere: ita oportet principem prius in se ipso imperium morēsque reūlē constituere atque ditigere, postea ei subditos accommodare. nam neque cadentis est erigere, neque componere incompositi, neque ordinare inordinati, neq; imperare nulli imperio subditii. Sed plerique inepta deceptio sententia, primum hoc putant esse in imperio bonum, nulli subesse imperio. atque adeò rex Persarum omnes pro seruis habuit, excepta sua vxore: cuius maximè debuit esse dominus. Quis ergo imperabit principi? Lex, omnium rex mortalium atque immortalium, ut ait Pindarus. non ea scripta in libris, aut lignis insculpta? sed viua in ipsis corde ratio, semper vñā habitans atque excubans, & animum nunquam sinens esse principatus vacuum. Sanè Persarum rex vnum de cubiculariis ad hoc habebat constitutum, ut manè ad regem ingrediens diceret: Surge ô rex, & curam rerum gere, quas te curare Oromasdes voluit. eruditus & cordatus princeps intus habet qui hoc identidem occinat & admoneat. Etenim Polemo deorum administrum esse dicebat Amorem, ad adolescentium procurationem destinatum. Verius autem hoc dixeris, principes dei esse administratos ad tutandam hominum salutem; ut quæ dij bona hominibus largiuntur, ea partim distribuant, partim conseruent.

Vides sublimē fusum immoderatum etherem,

Quæ tenero terram circumueniūt amplectitur?

Isquidem principia demittit semiuin cōuenientium, terra aurem ea vegetat: augentur alia imbris, alia ventis, alia calore siderum lunæq; fouente. omnia autem ea Sol ornat, & illum quem ferūt amoris illicem indit. & tamen istis tot tantisque donis quæ dij largiuntur, absque lege, iustitia, & principe frui non est permissum. Etenim iustitia legis est finis, lex principis opus: princeps dei imago omnia digerentis. neque is opus habet Pheidia qui fingat, aut Polycleto, vel Myrone: sed virtutis opera seipsum deo quamam finillimum facit, iucundissimumque spectatu opus, & diis charissi-

charissimum. Quale verò elegantissimum in cælo simulachrum sui deus Solem atque Lunam infixit: tale in ciuitatibus eius exemplum est atque lumen princeps,

Iura Dei similis quis dat mortali bus aqua.

Ody. 7. 113.

¶ scilicet recta prædictus ratione, idque habens diuinum, non sceptrum, non fulmen, non tridentem. quomodo nonnulli se pingi ac fangi iubentes, fluitiam suam inuidiæ exposuerunt, dum affectant ea quæ consequi nequeunt. Succenseret enim deus tonitrua & fulmina radio rümque protectus immiti tantibus qui verò virtutem ipsius æmulantur, & honestate humanaità eque ipsum referre conantur, hos studio eorum delectatus auget, siuia que eos æquitate, iustitia, veritate, ac mansuetudine imperit. quibus nihil est diuinius: nō ignis, non lumen, non Solis cursus, non syderum ortus atq; obitus, non ipsa perpetuitas atque æternitas. nō enim ob tempus vita beatus est deus, sed virtutis principatu. id enim diuinum est: & pulchrum id ipsum, quod ab ea regitur. *Sed Anaxarchus Alexandrum consolans ob Cliti cædem animi le angentem, An ignoras, aiebat, Ius & Fas Ioui assidere, vt quidquid rex agat, id fas iustumque putetur? non rectè ille pœnitentiam delicti animo ad alia audendum similia exhortando eius amoliens.* Quod si conjecturis hæc sunt examinanda, non profectò Ioui iustitia adsidet, sed ipse ius & fas est ac omnium legum antiquissima & perfectissima.

¶ 25 atque propterea veteres isthac finixerunt docueūntque, vt ostenderent sine iustitia ne Iogem quidem rectè potuisse imperare. Illa autem virgo est, vt ait Hesiodus, incorrupta, verecundiæ, pudicitæ, & veritatis contubernalis. Atque hinc reges venerandi vocantur, maximè enim venerationem merentur, qui minimè metuunt. Debet autem princeps magis metuere, ne quid faciat mali quam ne quid patiatur: illud enim huius est causa. Atque hic metus humanus est principis, & non degener, timere subditis, ne quod imprudentibus accidat malum.

Illa. x. 183.

35 *Qualis propter ones canibus metus acris in aula*

Incidit, audita est Ebri fors fera:—

non pro se, sed pro custodiæ sua commissis. Epaminondas quidem, cùm festo quedam die Thebani effusus se cōpositioni dedissent, solus circumiens arma & muros lustrabat, sobrium se esse ac vigilare dicens, vt aliis ebriis esse ac

BB 2 dormi-

dormire licet. Et Cato Uticæ cùm reliquos à clade vniuersos per præconem ad mare conuocasset, inq; naues imposuisset, felicem iis precatus nauigationem, scipium interfecit, docens, pro quibus princeps metum gerere, qua debat contemnere. At Clearchus Ponticus tyranus, in ciuitatem irrepens anguis in morem doriniebat. Et Aristodemus Argiuorum tyranus sponda in sublimi conclavi posita, supra ianuam pensilem, cum amica dormiebat: & amicæ matr̄ vbi adscendissent, scalas remouebat, rursumque luce facta apponebat. Quomodo, putas, hic archiuum, theatrum, iocuriā, conuiuum metuebat, qui de cubili suo carcerem redegerat? Re enim vera principes subditis, tyraanni subditos metuunt. itaque horum cum potentia crescit metus, & quo pluribus imperant, eo plures timent. Non enim probabile est, neque conuenit, (quod nonnulli philosophorum putant) deum permixtum esse materiae omnia sustinenti, & infinitas rerum necessitates, casus, mutationesque perpetuenti. sed nobis suprà aliebi apud naturam sempiternam, eodemq; semper modo affectam collocatus supra sacra (veat Plato) fundamenta, recta secundum naturam proficiens ad finem pergit. Sicut autem in cœlo pulcherrimum sui documentum posuit, in quo tanquam speculo gñaris se cernēdū præberit: ita in ciuitatibus iustitiæ splendor quandam diuinæ sapientiæ imaginem reddit, quam beati & prudentes è philosophia describūt, ad rem pulcherrimam studium suum adiungentes. Cæterum hâc animi affectionem nihil aliud efficit quam doctrina philosophica: ne idem nobis susuenerit, quod Alexádro, qui cùm esset Diogenem Corinthi contemplatus, miratus amplexusque hominis ingenium magnanimitatémq; dixit, Nisi Alexáder esset, Diogenes esse vellem. tantum non oneratus felicitate, splendore ac potētia sua tanquam impedimentis virtutis atq; ocij, æmulansq; pallium & peram: quibus iniuctum se præstabat Diogenes, ut armis Alexander, & equis ac sarissis. At quilibet ei philosophanti & animo fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum, eoque magis fieri poterat Diogenes, quia erat Alexander, cui ad magnam fortunam multisque ventis & fluctibus agitaram opus erat validum firmamentum atque gubernator. Apud humiles enim & plebeios imbecillitati admixta stultitia peccādi occasione destituitur:

& itul-

& stultitia tanquam somniis vitiolis animus exagitatur, cum non habeat tantum virium ut cupiditatibus obsequatur. At potentiae vbi prauitas accessit, demetia motibus animi additur. & verum est illud Dionysij, qui tum maximè se frui simperio aiebat, cum celeriter faceret quæ vellet. Valde autem magnum periculum est, ne cui licet facere quod vult, is velit, quod non debet.

Nam simul ac dictum verbum est, factum illicet existat. Ili. 7. 242.

Prauitas à potentia celeriter facta cursum, omnes animi motus in facta expellit. de ira cædem, de amore adulterium, de avaritia publicationem alienorum bonorum facit.

Nam simul ac dictum est, ---

periit qui offenderat: simul ac suspicio incidit, interficitur qui delatus fuit. Ac sicut physici dicunt fulgur tonitru potius erumpere, ut sanguis vulnus sequitur, prius tamen videri, auditu sonum expectante, visu lumini occurrente: sic in imperiis supplicia accusationibus antevertut, & damnatio criminis demonstrationem

Impellit, ira namq[ue] statim, resistere

Vt curvus fluctibus vincus anchora hand Galer:

nisi grauitate præpedita ratio cōpescat reprimārū; potentiam, ut scilicet Solē imitetur princeps, qui ad summam evectus altitudinem in partibus septentrionalibus, lentissime mouetur, tarditate cursum tutum reddens. Nam ne latere quidem vitia potentum possunt. Sed sicut morbo contumaciam laborantes si in frigore versentur, vertigine corripiuntur & agitatione morbum eorum argente: ita Fortuna vbi ineruditos ac ineptos homines aliquantulum oportibus, gloria aut principatu exultit, statim eorum ruinam demonstrat. Atque adeo sicut inter vacua vasā non facile discernere possis, quod eorum integrum, quod sit vitiōsum: vbi aliquid infuderis, statim appetet quod perfluat. ita animæ rimis fathiscentes infusam potentiam non continent, sed foras disfluunt cupiditatibus, iris, arrogantiis, ineptiis.

Et quid attinet isthac dicere? quando etiam minima vitia illustrium ac celebrium virorum calumniis imperuntur.

Cimoni vinum vitio dabatur. Scipioni somnus Lu-

cullus male audiebat, quod cœna-

ret sumptuosius.

PLVTARCHI DE VIRTUTE MORALI,
commentarius.

De virtute, quæ cùm appellatur tum videtur ad mores pertinere, eoque præcipue à contemplativa differt, quia pio materia animi motus, pro forma rationem rectam habet, propositum nobis est differere: quænam sit eius natura, quomodo subsistat, an quæ eius capax est animi pars peculiariter sit ratione ornata, an alienæ particeps: mixtane ea pars cum meliore sit, aut potius ea tanquam magistra & principe vtens, particeps dicatur imperantis facultatis. Quod enim possit virtus etiam existere atque permanere omnibus materiae expers, omnisque mixtis, existimo manifestum esse. Expedit autem breuiter aliorum sententias percurrire, non tam recensionis gratia, quam ut iis prius expositis nostra & euidenter plus habeant & firmitatis. Menedemus, cui patria fuit Eretria, virtutem & multitudinem sustulit, & diffentias: quod vnam esse arbitratetur, que diuersis veteretur nominibus. idem enim dici temperantiam, fortitudinem, iustitiam, quomodo idem sunt gladius & ensis. Aristo autem Chius, vnicam & ipse quod ad substantiam attinet virtutem fecit, ac sanitatem appellavit: certarum autem respectu rerum, plures. vt si quis vellet visum nostrum, quando res albas intuetur, leucotheam, id est alborum, quando nigra, melantheam, id est nigrorum spectatorem, aut alia simili ratione appellare. Etenim virrus dum considerat quid agendum sit aut non agendum, prudentia nonen gerit: dum moderatur cupiditatibus, modumque & legitimum voluptatibus tempus definit, temperantia: dum commercia contrariaque hominum inuicem temperat, iustitia. sicut culter vnuus quidem est, alias autem aliud scindit. & ignis vnuca sua natura vtens in varias agit materias. Sublabi in hanc sententiam Zeno etiam quodammodo videtur Citeius, qui prudentiam definiens in tribuendis rebus iustitiam, in sequendis aut fungendis temperantiam, in sustinendis fortitudinem nuncupat. Tamen qui id negant, volunt prudentiam vocem à Zenone proscientia fuisse usurpatam. Chrysippus autem dum secundum qualitatem, quamvis peculiarem aliquam virtutem putat debere constitui, imprudens totum (vt est apud

Plato-

Varia de
Circuite
sententia.